

סימן כח בענין שערות הפיאות

מבוא: בשנת תשס"ד התעורר חשש באשר למקור השערות של הפאות הנכריות, שמקורם מהודו מבית ע"ז שלהם אשר לשם באים מאמיניהם וגוזזים את השער. והספק היה מכמה פנים, האחד אם יש דין תקרובת ע"ז על השערות הנגזזות שם, ועוד, גם אם נאמר שיש לזה דין תקרובת ע"ז, מה כמות השערות הבאה משם בפרט ומהודו בכלל, לעומת השערות הבאות ממקומות אחרים, כדי לדעת כיצד לדון על הפאות שלפנינו, ואם יש בהם דין תערובת וביטול. ובתוך כל הדו"ד הדיונים והבירורים, נסע לאותו מקום שבהודו הרה"ג רא"ד שליט"א, כדי לעמוד על הדברים ולבודקם מקרוב, וכשחזר הביא את התרשמותו לפני מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, ועל פי דבריו ועדותו של הרא"ד הורה מרן שליט"א כי יש לאסור את הפאות שמקורן מהודו. (וזאת למודעי שכבר בשנת תש"נ עלתה שאלה זו לפני מרן הגרי"ש שליט"א, ופסק דלפי הנתונים שהובאו בפניו אז, הפיאות מותרות, ונדפסו הדברים בקובץ תשובות ח"א סי' עז, ובתוך דברינו הזכרנו תשובה זו).

וז"ל האיסור שנתפרסם בשמו:

בס"ד, אור לכ"ב אייר התשס"ד

לבקשת מרן שליט"א נסע הגאון רא"ד ד. שליט"א... למדינת הודו לברר את ההיבטים המעשיים של פאות נכריות הנעשות משער אשה בהודו. לפי הבירורים שערך עולה כי השיער הנגזז במיתחם העבודה זרה - בטירופאטי דינו כדין תקרובת ע"ז. לפיכך הורה מרן עט"ר הגרי"ש אלישיב שליט"א שאין להשתמש בפיאות העשויות משער אדם שמקורו בהודו.

ולמחרת נתפרסם עוד בשם מרן שליט"א:

...עפ"י המידע העכשווי, רוב הפיאות הנמכרות או המיוצרות בארה"ק: מקורם בשער ממדינת הודו (גם אם היצור נעשה במדינה אחרת) ולכן כל פיאה שאין ידוע מקורה - אסורה בשימוש...
בארצות אחרות: אם רוב הפיאות הנמכרות או המיוצרות במקומות אלו אינם משער הודי - הרי פיאה שאין ידוע מקורה אינה נאסרת (מדין כל דפירש), אך חובה לברר את מקור הפאה...
ביעור: א. פיאה שמקורה ממתחם הע"ז - חייבת בביעור. ב. פיאה שמקורה מהודו - ראוי לבער.

ועל פסק הלכה זה יסובו חילופי המכתבים דלהלן.

[המוסגר בסוגריים מרובעות עם מקף בראשיתו, הוא תוספת על הנכתב במכתבים המקוריים]

וזה החלי, במכתבי למרן שליט"א :

התגלחות - רק פעולה בגוף. ומה שמשתמשים בשער אח"כ לטובת האליל אין בו כדי לאסור, כי אין כאן לא דבר הקרב בפנים ולא עבודה כעין פנים". ויותר מזה שכבר קבעו הראשונים (הרמב"ן [במס' ע"ז דף נא ע"ב ד"ה והני נרות], והרשב"א [שם ד"ה ואותן נרות] ועוד) שמסירה לכומר על מנת שימכרנו לאחרים נחשבת כביטול למה שנאסר כבר, כ"ש שלא יקבע ע"י דין תקרובת למה שעדיין לא נאסר, ואף בהתגלחות, יהיה מה שיהיה נעשה שלא לפני האליל ואין בזה כדי לאסור¹.

הגני בזה להציע לכבוד מרן שליט"א מה שנתעורר אצלי בענין הנ"ל [האיסור שהוציא מרן שליט"א על הפיארות], ולא אאריך בהבאת מקורות וראיות כי הכל ידוע ומבורר אצל מרן שליט"א ואין צורך להוכיח על המוכח מכבר, אחלק בע"ה הא דלהלן לג' חילוקים :

א. קיצור המצב ההלכתי שנתקבל ונתחזק טרם נסיעתו של הרב א"ד שליט"א, ושעל פיו בנו [עד היום] טעמי ההיתר.

ב. מה שנשתנה עקב סיפורו של הרב א"ד וביקורו.

ג. מה שיש להעיר אחר כל זה, ואולי יתברר שיש כאן טעמים חזקים להיתר על אף השינויים הנ"ל.

א. המצב ההלכתי שנתקבל טרם נסיעתו של הרב א"ד: מאחר שהעידו ומסרו המון אנשים וכולם כווננו לדבר אחד, ביניהם בעלי תשובה ילידי הודו, ביניהם גרים בני כמרים והרבה כמרים עצמם, ומומחים ופשוטי עם, נקטו לדבר פשוט שדרך פעולתם בסביבות האליל היא כך: עולים לבנין התספורת שבגובה ההר סמוך להיכל האליל ושם עושים תגלחת. כולם אמרו שתועלת התגלחת היא להשפלת הגאווה והיופי, ואף את"ל שיש בתגלחת עצמה עבודה לאליל, לית בזה דין תקרובת, דהרי הפעולה הנקובה היא מעשה ההתגלחות בגוף האדם, לא הקדשת השער ע"י

ב. ביקורו של הרב א"ד גילה כמה דברים חדשים:

1. על אף שהכומרים והמומחים עדיין בשלהם עומדים, דאין בהתגלחות שום צד הקדשת השער, מ"מ אצל ההמון הפשוט יש הרבה שאומרים להיפך, ר"ל שתועלת ההתגלחות היא להביא נחת רוח לאליל, כי הוא אוהב שער ומגלחים כדי להעניק לו את השער החביב שלהם. והרב א"ד שמע מהם (ע"י מתורגמן) כמה ביטויים המוכיחים על זה. ואם כן, מה בכך שהסדר הרשמי הוא דלא כהבנתם, מ"מ כך העובדים מבינים, ודי בזה [כדי להחשיב את השער כתקרובת עבודה זרה ולאוסרו].

והנה אף שיש לטעון שעם כל זה עדיין הקדשת השער היא דבר נפרד מההתגלחות, ועל זה הכריע מרן בדעתו הרמה שיש לקבוע כי הבנתם של הפשוטים שונה מזו של הכמרים, וא"כ יש במעשיהם עבודת תקרובת כעין פנים,

א. [להקל על המעיין, הא לך תמצית הלכה זו: איתא במס' סנהדרין (ס ע"ב) דכל עבודות שבפנים, היינו הנעשות בבית המקדש, שעבד בהן עבודת כוכבים, בין אם דרכה של אותה עבודה זרה לעבודה בכך, ובין שאין דרכה בכך, חייב. ודבר שאינו כעין פנים, אם דרכה בכך חייב, אין דרכה בכך פטור. ובמס' ע"ז (נ ע"ב) איתא: "אמר רב יהודה אמר רב, עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל [שמקשקשין לפניו במקל, רש"י], שבר מקל לפניו חייב, זרק מקל בפניה פטור".

ופירוש"י עפ"י דברי הגמ' בסנהדרין הנ"ל, "שבר מקל בפניה חייב... וזו אם לא היו עובדין אותה במקל לא מחייב בשבר מקל, דלא שייכא בפנים ואם היו עובדין אותה בזריקת מקל לא מצי למידק זרק מקל בפניה פטור, ואם בשבירת מקל פלחי לה פשיטא דחייב ואפי' לא דמי לפניו אלא כגון שהיו עובדין אותה בקשקוש מקל או בענין אחר, הלכך שבר מקל בפניה חייב ואע"פ שאין עבודתה בכך, דכיון דדמי שבירה לזביחת בהמה של פנים ששובר מפרקתה הרי זבח לפניו דבר שרגילה בו אבל זרק פטור הואיל ואין עבודתה בכך והא לא דמיא לעבודת פנים". (ועי' רמב"ם הל' עבודת כוכבים, פ"ג הל' ב-ד).

ב. [ע"י ע"ז נא ע"ב; רמב"ם עבודת כוכבים פ"ז הט"ו; שו"ע יו"ד סי' קלט סעי' ו].

ותלח |

ביטויים כולם מסוג זה, וברור שמשתלמים ע"י ההיכל והכמרים, א"כ עושים לפי דעת אלו בדוקא ולא לפי דעת המתגלחים, והלוא הכמרים ואנשי ההיכל כולם סוברים ומצהירים על התגלחת שהיא מעשה בגוף האדם לשוייה למגולח, או למגולח במקצת כעין האי עובדא דהנערות בעלות שער יפה, ולא בשום פנים כהקדשת השער ע"י גלוח, ואיך נעמים בדעת הכמרים ובדעת שלוחיהם מה שלא נמצא רק בדעת הפשוטים המתפתים.

ולענין דעת הניקף כבר ביאר מרן שליט"א [בקובץ תשובות ח"א סי' עז] בטוט"ו דאין במעשה ידיהו ממש.

אגב שמענו מהרבה אנשים נאמנים שבעת הגילוח לא נחים הספרים מלפלפל ומלדבר דברי פוליטיקא ודברי שחוק וכיו"ב כדרך כל הספרים שבעולם, ואינו ניכר בהם שום סימן שיהא ניכר על ידו שעושים איזו עבודה ושירות לאליל, ואף הרב א"ד הודה לזה, אלא שטען דלא גרע זה ממה שסתם בע"ב שלנו עושים כן בבהכ"נ בעת התפילה. ואני מגיב, כן, אמת הוא, ומי שיאמר שבעת פטוטיהם [של הבע"ב בביהכ"נ] מתכוונים לעבודה, ושם [אצל הספרים שבהודו] גרע טפי דמעיקרא אין לנו שום ראייה והוכחה שמעולם התכוונו הספרים לעבודה ע"י התגלחת שלהם.

3. טעם גדול יש לי כנראה להתיר בהרחבה, וגדולה היא אצלי כי כן יצא לי בע"ה מעת ומאז לימודי בסוגיית הגמ' ובפוסקים מימי חרפי, והוא שנראה ברור מגמרא ומסברא שא"א לעשות שום פעולה ולקבוע על ידה כלפי חפץ שיהיה עליו דין תקרובת, אא"כ ייחד החפץ מקודם לע"ז, ר"ל להיותו עתיד לעשות ממנו דין תקרובת לע"ז, ומשיהיה החפץ מוכן לכך אז יתהפך דינו להיות תקרובת ע"י קביעת מעשה - או מה שהוא כעין פנים, או

וקרוב למה שאמרו ז"ל [-ע"ז נא ע"א] על פרכילי ענבים שבצורם מתחילה לכך.

2. בענין שלא לפני האליל [-שאינם גוזזים את השערות לפני האליל ממש, אלא בבית המיוחד לזה סמוך לבית שבו נמצא האליל שלהם], ראה מרן שליט"א שהואיל וההר כולו בעיניהם כמקום קדוש (כפי עדותו של הרב א"ד נ"י), הוה בזה כלפני האליל ממש, ואזדא ליה האי טעמא.

ג. מה שיש להעיר לענ"ד:

1. נקטינן להלכה כדעת רש"י ז"ל [-ע"ז נע"ב ד"ה שבר], וכן הוא בשו"ע יו"ד סי' קל"ט [-סעי' ג] דשבירת מקל אינה אוסרת אא"כ דרך עבודתה בכך או שעובדין אותם במקל ע"י קשקוש וכדו', אז אף שאין בשבירה דרך עבודה יש בה במה לאסור. והנה כאן אין בשער שום פעולה כעין קשקוש כלל מלבד החיתוך מראשם גופיה, כי ברגע קט משנחתך השער מראשם יצא מרשותם של המתגלחים והושלך על הארץ ואח"כ שמים אותו בפח, והם - ר"ל המתגלחים, פקע מהם שום התערבות בשערם מאז. ואף את"ל שיש איזה מעשה, הלוא כל זה לאחר התגלחת, וא"כ לא היה נאסר השער רק ע"י מה שדרך עבודתה בגילוח. ולכאורה דבר פשוט הוא שדרך עבודתה מיקבע ע"י מה שהכומרים והמומחים מחליטים ועל הדרך הרשמי המובא בספריהם וע"י מה שמפרסמים בכל רחבי העולם והנודע לגרים וכו', לא ע"י מה שהפשוטים מבטאים מתוך התלהבותם. ואף שנוכל לנקוט שיש בזה כוונת עבודה ותקרובת, מ"מ בלי דרך עבודה לית בזה כלום.

2. נקטינן [-זבחים מז ע"א, חולין לח ע"ב, רמב"ם פסוה"מ פי"ד ה"א] דאין מחשבה וכוונה אלא אצל העובד ולא אצל הבעלים, ואין הבעלים מפגלים או מחשבים כלל. והנה הרב א"ד הגיד לי שהספרים אמרו שעובדים ע"פ מה שמשלמים להם שכר פעולתם והרבה

ג. [-ז"ל הגמ' שם: "תנן, מצא בראשו כסות ומעות או כלים, הרי אלו מותרין. פרכילי ענבים, ועטרות של שבלים, ויינות, שמנים וסלתות, וכל דבר שכיוצא בו קרב לגבי מזבח, אסור. בשלמא יינות שמנים וסלתות, איכא כעין פנים ואיכא כעין זריקה משתברת, אלא פרכילי ענבים ועטרות של שבלים, לא כעין פנים איכא ולא כעין זריקה משתברת איכא. אמר רבא אמר עולא, כגון שבצרן מתחלה לכך". וברש"י שם: "שבצרן מתחלה - לצורך עבודת כוכבים, ובבצירתו עבדה לעבודת כוכבים דהוי כשבר מקל לפניה דרמי לזביחה".]

ד. הרב א"ד העיר שראה שבאו שם כמה נערות שחסו על שערן, ועל כן לא גזזו משערותיהן אלא מעט. וביקש להוכיח מזה שגזיזת השערות לא נעשות בגוף האדם, שהרי לא גזז מהן אלא מעט, אלא לשם תקרובת השער. וע"ז יש להשיב, שאדרכה יש לומר שפעולת הגזיזה היא בגוף האדם, "לשוייה מגולח או מגולח במקצת", העיקר שיהיה באדם איזה מעשה של השפלה והכנעה.

הכנסה להיכל הע"ז כדעת הש"ך [יו"ד סי' קל"ט ס"ק ג] בדברי הרמב"ם וכו'. אבל בלי חפץ מוכן לכך א"א, להקבע בשום פנים [להיותו ע"ז]. והמקל והפרכיל בעוד שהוא מחובר וכו' כולו מוכנים לכך בתורת חפץ לע"ז. אבל אצל שער אדם זה בלתי אפשרי, כי בהיותו מחובר לגוף האדם אי אפשר לו להיות חפץ מיוחד כי הוא חלק מגוף האדם ולא חפצא של תקרובת, דלית לן שער העומד לגזוז כגזוז דמי (גיטין לט ע"א, רמב"ם מעילה פ"ה ה"י) ואין ראוי לעשות מגוף האדם תקרובת עד שיוסר השער ממנו, ומאז אין כאן מעשה שייאסר על ידו. והסברא נותנת לכך, כי אין בשום עבודה מעבודות פנים שום חשיבות אא"כ ייעשו בדבר המוקדש מכבר, ואף בפרכילי ענבים שבצדם מתחילה לכך, ברור שמכיון שדעתו לבצרם לע"ז כבר קבעום לחפצים המיוחדים לע"ז. אבל על חלק מגוף העובד אין בדעתו זו כלום, כי לא ייחד חלק מהגוף עד אשר יבדל ממנו וייעשה חפץ לא אדם. וראוי לעיין בזה כי כנראה ראוי לסמוך עליו למעשה אף בלי להצטרף השאר.

4. שמיצתי מן המומחים שאף השער הבא ממדינת הודו רובו הוא דלא מהני של הנ"ל. ואף את"ל שיש לחשוש לדין קבוע, לא גרע מספק השקול, וא"כ משנמכר ונשלח לשאר מקומות מתערב פעם ב' עם שערות המקום, ולדעת הר"מ אף ע"ז ניתרת בב' תערובות (יו"ד סי' ק"י ש"ך ס"ק נ"ב), ומעולם לא נתברר אצל משהו דבאלו התערובות יש רוב ברור של שער הנ"ל, א"כ לפי"ז במקום דנתערב יהא מותר להשתמש ישר בתערובת השניה.

5. פוב"ם א"א להתחמק מהמון רבוותא דס"ל להלכה דבשביל שבירת מקל ותלישה כעין זביחה לא

נאסרה שום תקרובת, דלא נקטינן להלכה כמ"ד דס"ל הכי, הלוא המה הרמב"ן ותלמידיו והרא"ש והר"ן ועוד. ואף דהמחבר בשו"ע לא הביאם, הלוא לא הביא ג"כ הא דבצרן מתחילה לכך, ומידי ספיקא לא נפקינן, הרי לפנינו עוד צירוף חשוב לקולא.

6. בעת כתבתי כל זאת שוחחתי עם אדם חשוב יר"ש, שעסקו עם יבואנית מהודו שהיא מאמינה אדוקה באלו הפסלים והאלילים, והיא נוהגת במנהגיהם והולכת לשם כל שבועיים שלש, והלה סידר לי שיחה עמה, והיא אמרה שמי שיעלה על הדעת שמקריבין שער באיזה צורת קרבן או הקדשה, אם הוא מהם הוא בודאי שוטה גמור, כי השער אצלם דבר טמא ונבזה, ולכך מגלחים אותו להשפיל הגאווה ולעקור אהבת היופי, וח"ו להביא איזה שער לתוך הלפני ולפנים שלהם, ובית התגלחת הוא רחוק יותר מחצי מיל מהיכלם כדי להבדילו ממנו. וסיפרה שרוב ילדיה הביאה לשם כשהיו בני שנתיים ויודעת מאד מה זו סיבת ההתגלחות, והטעם אך ורק כהנ"ל. והפעוטה הגרה אצלה פה, הביאה אצל ספר בניו יורק ושם התגלחה, וזה אותו הדבר ממש שעשתה עם הגדולה שמה, אלא ששם על ההר הקדוש יותר מסוגל לחשוב על השפלת הגוף מפני האוירה השורה שם. והוסיפה שכל חברה ומכריה היהודים, לעגו על מה שנתפרסם שהיהודים הוציאו רינון על דבר שפשוט אצלם להיפך, ואין אף אחד ששמע דברים מוזרים כאלו וכו' וכו'.

אבקש שמרן שליט"א יעיין קצת בדברים הנ"ל ואולי יתקבלו אצלו וידון עליהם כפי חכמתו כי עיני כל ישראל עלינו.

ישראל הלוי בעלסקי

* * *

דברי תשובה

בס"ד י"א סיון תשס"ד

כבוד הרב הגאון נודע למשגב מוהר"ר ישראל הלוי בעלסקי שליט"א
ברכה ושלוש רב

עברתי על מכתב כת"ר בענין הפאות ובו נאמר טענות, א' על עצם האיסור על הפאות הבאים מהודו. ב' גם אם נימא שיש בהם משום תקרובות ע"ז אין מקום לאוסרם.

מקודם נדון על ה'ב', כת"ר כותב [ג, 4] "שמעתי מן המומחים שאף שער הבא מהודו רובו לא מתגלחת ע"ז ואף את"ל שיש לחשוש לדין קבוע לא גרע מספק השקול, וא"כ משנמכר ונשלח לשאר מקומות מתערב פעם ב' עם שערות המקום, ולדעת הרמב"ם אף ע"ז ניתרת מב' תערובות - יו"ד ק"י - לפי"ז במקום שנתערב יהא מותר".

הנה לפי שמסרו לי שבאו מסמך משלטונות הודו ש-75 אחוז השערות המובאות מהודו מאלה שנתגלחו בבית ע"ז שלהם. גם אם זה להיפך דין קבוע להם כמ"ש בשו"ת דברי חיים ח"ב סי' נ"ז זול"ש "כשהקונה כותב ומבקש ממנו [מן הגוי] שישלח לו כו"כ והוא שולח מביתו בכה"ג הו"ל כלקח מן הקבוע ולא יחלוק ע"ז זולת".

והנדרון של שני תערובות, כתוב בשו"ע [יו"ד סי' ק"י סעי' ח] נתערבו באחרים ונפל מהתערובות הזאת א' לשנים אחרים כו'. ובעצם הדבר מה שייך כאן לומר שמתערבים בשערות אחרים. הלא כל מדינה ומדינה השערות הוא מסוג אחר. ומחיר מיוחד לכ"א ואחד, ואף גם הדמים מודיעים לדעת מאיזה סוג קונה.

עוד כתב [ג, 5] "א"א להתחמק מהמון רבנותא דס"ל להלכה בשביל שבירת מקל כעין זביחה לא נאסרה - ה"ה הרמב"ן והרא"ש והר"ן".

והנה הטור בסי' קל"ט פסק "אליל שעובדין אותה במקל פירש שמקשקשין לפניה במקל ושבר מקל לפניה נאסר ששבירת מקל דומה לזביחה". וכ"כ בשו"ת שבות יעקב בהשמטות לח"א סי' י"ב, זל"ש "באשר שידוע ומפורסם הביאו הסמ"ע בדוכתי טובא - שבכל מקום שפסק הטור נגד הרא"ש אביו צריך להביאו". זאת ועוד בפסקי הרא"ש שלפנינו [ע"ז פ"ד סי' א] כתוב "והא דבעינן זריקה המשתברת היינו בדבר שאין מקריבין ממנו בפנים כגון שבירת מקל".

והר"ן, הן בפירושו על הרי"ף והן בחידושו, אמנם הביא דעת הרמב"ן, אבל הביא גם דעת החולק עי"ש.

אשר לטענה הראשונה, לפי"ד הרא"ד שליט"א עצם התגלחת, עבודתה בכך. וכנראה זה עפ"מ"ש הרמב"ם בסה"מ מ' ל"ת (ה' - ז') ו', זל"ש "ובתנאי שיעבוד כדרכה, כלומר בדבר שדרכה שתיעבד בו כו' כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שערו לכמוש" - ו[נ-כאן], בזמן התגלחת הם מזכירים שם האליל. והמגלחים אמרו לו על אף שעושים בשביל קבלת שכר עבור התגלחת, מ"מ אמרו הלוא גם הם מאלה הטמאים הרואים בזה פולחן לע"ז. ובכה"ג הדבר פשוט שאומרים בזה סתם עכו"ם לע"ז (עי' חולין י"ג) שהרי עצם מטרת המתגלחים היא לע"ז.

ומ"ש כת"ר [ג, 3] "שנראה לו ברור מגמ' ומסברא שא"א לעשות שום פעולה לקבוע על ידו כלפי איזה חפץ שיהיה עליו דין תקרובת, אא"כ ייחד החפץ מקודם לע"ז - להיותו עתיד לעשות ממנו תקרובת לע"ז - כי אין בשום עבודה מעבודת פנים שום חשיבות אא"כ ייעשו בדבר מוקדש מכבר". אמנם קי"ל [חולין מ' ע"א-ע"ב] השוחט בחוץ, חטאת העוף - לע"ז חייב משום ע"ז כיון ששחט סימן

אחד - מחתך בעפר הוא ונאסר משום ע"ז, אף שאין לו שום זכות לקבוע ולייחד את העוף לע"ז שהרי הוא הקדש, אלא עצם מעשה השחיטה שהוא עושה לע"ז חל עליו דין תקרובת. והנה מן הראוי להאריך ובמקום שאמרו להאריך. אך בגלל הטרדות הסובבים אותי הוכרחתי להסתפק בהנ"ל.

בכרכת התורה

יוסף שלו' אלישיב

* * *

כבוד מרן פאר הדור עט"ר שליט"א
אשר כל ישראל שומעי לקחו והולכים לאורו
שלום וברכה וכטו"ס

שמחתי מאד לקבל תשובתו של כבוד מרן עט"ר ונתכבדתי מאד בזה, ובודאי רצונו של כבוד מרן שליט"א הוא שאשים עיוני בו לדקדק בכל דבור היוצא מפי קדשו כזקוקין דנורא פרי עטו, ואבחר בקיצור כי כן יאות, ובפרט שלא להטריח על זמנו היקר וכוחותיו של מרן מאור הגולה.

בענין מה שמסרו השלטונות ש-75 אחוז מהשערות המובאות מהודו הן מאלו שהתגלחו מבית ע"ז שלהם, אמת שכן מסר פקיד אחד, וכבר בדקו אחריו ושאלוהו מנין לו, והלה אמר כי כן ראה באינטרנט וזיהה מאיפה לקח, והביטו שם ומצאו להיפך ממש, ואולי הלה התבלבל כי רגיל לקרות מימין לשמאל ומה שראה היה באנגלית ולכן קרא בהיפך, ומעתה גם עדותו של הפקיד הנמוך הלז משתווה עם המון המסמכים אשר בידינו.

מה ששמעתי מכבוד מרן שליט"א שהוגד לו שמצאו הצהרה רשמית מממשלת הודו שרוב השער היוצא משם הראוי לפאות, בא מן המקדשים. על זה כבר תמהתי בהיותי בנוכחותו שליט"א כי ליודעים לא נשמע מהצהרה זו כלל. וידידי הרב י"א שליט"א הבטיח לי אז שיחפש אחריו, ועדיין לא נמצא.

אגב מה שהזכיר ידידי הרב י"א נ"י שגילו שהשער שהשתמשו בו לפאות במפעל ... היה משל המקדשים, וזה אחרי אשר הצהיר בעל המפעל בעצמו שכל מה שברכושו מהם הוא, והביא הרב י"א את זה לראיה על שקרנותם של המייצרים, וגם לחזק בו את שיטתו שהרוב הוא מן המקדשים. והנה המצב האמיתי יצא לאור ביום

!תמב

שלפני פגישתנו, כי אז ישבו ראשי ומנהלי מערכת הכשרות ... עם בעל המפעל עצמו שמונה שעות רצופות, ובדקו וחקרו, ולבסוף יצא להם שאמת דיבר הנ"ל מעיקרא, וכל החומר שלו לא מן המקדשים הוא לגמרי, וגם העניקו לו את ההכשר שלהם!

עוד בדקנו במקורו מה שציטט הרב י"א מכתבי הרב חיד"א וייס מאנטוורפן, ונתברר שמעולם לא הודיע שרוב השער מהמקדשים כמו שטען הוא, גם דברנו עם הרב חיד"א עצמו והוכיח אצלנו כל זה באופן בלתי מסופק. ומעתה כשל עוזר ונפל עוזר והאמת יורה דרכו, כי רובא דרובא משער הודו שמשמשים בו לפאות אינו משם כלל. והנה בשלב הראשון של מסחר השער, אוספים מכל מדינות הודו מהודו ועד הודו, רובו ממה שמוכרים העניות, (ולדוגמא אביא מה שראיתי מחברה אחת מתוך המון חברות מסוג זה, שאצלם עובדים אלפיים פועלים מיוחדים, שתפקידם להסתובב בכפרים ובעיירות לקנות שער מן העניות. עוד בררתי שרוב השער הכי-מעולה היוצא מן המקדשים הנקרא 'רמי', מיוחד דוקא לראשי השחורים ולא לפאות כלל!), ומצרפים הכל יחד ומחלקים אותם כפי האורך והצבע והאיכות, ואח"כ - אחר שכל מה שבידם התערב היטב וכבר אזדא לה היכולת לחלק ביניהם - אז באים סוחרי העולם וקונים כפי צרכם, ואין להם חילוק כלל מאיפה מקור השער.

נמצא שבמה שלפנינו אין לו שייכות כלל להא דשו"ת דברי חיים, דשם מיירי במי ששלח לקחת ממקום

מש"כ מרן בענין דעת הרמב"ן וכו', לא הבאתי זה אלא לצירוף להקל היכא דכבר מוכיחים כל הטעמים והסברות לקולא מלבד מה דאתחזק להיתירא, אלא דחשש מרן משום חומרא דע"ז, על כן אמרתי לצרף דעות המקילים אף דלית הלכתא כותיהו, ובפרט היכא דכל יסוד האיסור בנוי על הא דפרכילי ענבים דנאסרו בבצרון מתחילה לכך, והרי השמיטוהו כל הפוסקים, ולכאורה טעמם מוכח דלא קאי האי תירוצא במסקנא, שהרי אסרו דברים המובאים בפנים בהבאה בעלמא, ולא צריך לדחוקי בתירוצא דבצרון מתחילה לכך, ומוכח דלית הלכתא כהאי שינויא כלל, דאילו כך היו מביאים אותו להלכה אף דלא בעי ליישב קושיית הגמ' בזה, הואיל ונפק"מ בו למעשה, אלא מוכח דס"ל לגדולי הפוסקים דלא קאי למסקנא שאין לאסור שום דבר דאינו ממין המובא בפנים ע"י בצירה מתחילה דלא מקרי ע"י זה דנעשה בו כעין ד' עבודות. ואחר הביאור, נראה דבודאי יסכים מרן שליט"א דשפיר יש בכ"ז סיוע רבה להלכה. מש"כ מרן דיש הוכחה מדברי הר"מ בסה"מ דהעברת שער מקרי דרך עבודתה מהא דכלל בין אלה שדרך עבודתה בכך הא דמעביר שער לכמוש, לא זכיתי עדיין לירד לעומקא של דעתו הבהירה, חדא דמאן יימר דמה שדרך עבודתה אצל כמוש יחשב גם דרך עבודתה אצל שיקוף אנשי הודו אחרי שכל חכמי דתיהם אומרים דאינו כן אצלם - הכומרים והמומחים וספרי דתם וכל הבקיאים שבדקו וחקרו וירדו לסוף דעתם - כולם העידו דלא כן הוא ואף ביניהם נמנו כמה שומרי תו"מ שהעידו על מה שראו משך שנים רבות בימי משוכותם, ומה בכך שידידי הרב א"ד שמע שעה שעתיים מאחדים מפשוטי העם ע"י חבל תרגומים חלשים שהרי כל המתגלחים והמגלחים לא דברו אלא שפת טמיל וקבוצת הרב א"ד לא ידעו ולא הבינו מילה משפה זו עד שמצאו פועל א' ששרת על פתח המלון ושדבר בקושי שפת הינדי נספח על שפת עריסתו שהיא טמילי, והלה תרגם להם דברי המתקדשים לשפת הינדי ואחר כך בא מר א. מבומבי ששפת האם שלו היא מרטי והנספח שלו הינדי כהראשון,

שהאיסור וההיתר מובדלין כל אחד לבדו וזה לוקח מן הקבוע ממש, והא דידן הוא לוקח ממה שכבר נתערב ביד עכו"ם (מלבד מה שרש"ק ז"ל בשו"ת טוב טעם ודעת [מהד' תליתאי ח"ב סי' יד] והחזון איש [יו"ד סי' לו אות יג] ורוב האחרונים חולקים על דעה זו).

ואין לטעון דכל התערובת שביד סוחרי השלב הראשון תהא אסורה הואיל ותקרובת ע"ז אינה בטילה, זה אינו, חדא דמאן יימר דבכל מלא הכף של קיבוץ שער מצא מן האיסור, כי ברור שהרבה מהם נקיים לגמרי מן האיסור, ועל כל אחד נימא זיל בתר רובא ומותר מיד בלי תערובת שניה. (ואין לגזור שמא יקח מן הקבוע אף לאוסרין בלקח בשוגג^ה, כי אין ללוקחין גישה אל הקבוע - וקצאתי, אבל מובן למבינים).

שנית, דהא דתקרובת אינה בטילה מקורו הוא מזבחים ע"ד, ושם מיירי בטבעות וכוסות דאינם בטילים מחמת חשיבותם, אבל שער דלא חשיב ודאי בטיל בלי תערובות שנייה, (עיין בש"ך סי' ק"י סק"ד דס"ל כן, וכן הוא בחזון איש סי' נ"ו ס"ק י"ד ורוב הפוסקים). והא דשער בכור לא בטיל בבגד מחמת חשיבותו (ערלה פ"ג מ"ג), הוא דוקא היכא דעשה ממנו ציפורתא (תמורה ל"ד) וכן הובא בר"ש בערלה שם, ואי לאו בטיל ברוב. שלישית, דאצלנו יש גם תערובת שנייה, ואף בכוסות וטבעות יתבטלו בב' תערובות כשנ"ת.

ומש"כ מרן דליכא תערובת שניה, דמייחדים שערות של כל מדינה ומדינה לבד, בודאי כן הוא לפעמים ומזה לא קמיירי, ולא השתמשתי בחשבון זה אלא להתיר מה שלא נתייחד לשער הודו אלא - לדוגמא - לשער אוקריינא ושער אונגארן ושער קוריא, שיצא על כולם קלא דלא פסיק דמעריבים בהם משער הודו, ע"ז אמרתי מה בכך, הלא באופן זה יש תערובת שניה ומותר, הואיל ועדיין נמצא ביד עכו"ם או ביד ישראל מומר עד שנכנס הישראל או שלוחו ולוקח מתערובת הב' הנ"ל, אבל העיקר הוא מש"כ לעיל דכבר נותר מעיקרא בתערובת הראשונה לרוב הפוסקים.

ה. [ע"י קידושין נה ע"ב-נו ע"א, רמב"ם ה"ל מע"ש פ"ז הט"ז וכ"מ שם.]

כ"ט, וקצת במקום שאמרו להאריך כי המשך הדברים מובן מאליו ויתבאר עוד לקמן בע"ה.

מש"כ מרן בענין מה שכתבתי שעשיית תקרובת לא שייך אלא בדבר המיוחד מכבר, והוסיף על מה שכתבתי לומר דבעינן דבר המוקדש מכבר לא רק מיוחד, ואולי יצא לו כך למרן שליט"א ע"י מה שהבאתי הוכחה מהא דעבודות של קדושה לא שייכי אלא במה שהוקדש כבר. בודאי א"א להשוות ענין הקדש וענין תקרובות לגמרי, וזה פשוט למרן שליט"א ולכל מבין כי אין הקדש לע"ז ולא שייך בה הקדשת חפץ כללי, אלא דמ"מ בעינן מעשה באיזה חפץ שיקבענו להיות עליו דין תקרובת, וא"א לדבר על תקרובת בלי חפצא של תקרובת, והאדם עצמו א"א למחשביה כחפץ של תקרובת בשום פנים. הגע בעצמך, היתכן שיאסר גופו של המשתחוה לע"ז מדין תקרובת, והשער עד שלא העבירו הרי הוא עצם גופו של האדם כמו שהוכחתי, ואין מה לדבר עליו מענין תקרובת עד שיוסר מהאדם, ומאז שהוסר אין עושים בו שום מעשה שיקבע על ידו לתקרובת, וזה ברור לכאורה. והא דשייך דין תקרובת בדברים שא"א לאסרם מדין נעבד כגון מחובר (פרילי ענבים) והקדש (חטאת העוף) או קרקע (מחתך עפר) אין גמרי נעבד דומין לגדרי תקרובת, כי כל אלה שייכי שפיר בתקרובת, אבל מ"מ בעינן בכל ענין תקרובת חפצא של תקרובת ומעשה הנעשה באותו חפצא שיאסר על ידו, ובכל אלו יש חפץ ויש מעשה, משא"כ בעניננו כלל וכמשנ"ת.

והנה מרן שליט"א הזכיר בתוך דבריו הקדושים, שדומה לעניננו מאי דאיתא בגמ' תולין למ"ד סתם מחשבת עכו"ם לע"ז נעשה הבהמה ששחטו לזבחי מתים אף בלי הקרבת שמץ מנהו לע"ז, והשחיטה לבדה היא מה שפעל בה להיות לה דין תקרובת בלי שום הקרבה אחרת בחפץ. כן הוא באמת, אבל הבהמה כולה היא ודאי החפצא של תקרובת שדברנו עליו, והשחיטה היא הפעולה שנעשית

והוא תרגם מזה לבלילת אנגלית ועברית והשתדל להבינם להרב א"ד נ"י (ז"א תרגומו היה מהשפה הב' שלו לשפות ג' וד' שלו). ואף את"ל שעל ידי כל הנ"ל יצאה לו להרב א"ד אמיתת כוונתם של אלו, הלא דרך עבודתה מיקבע ע"י המומחים וספרי הדת שלהם (כך הם דברי הרשב"א [ע"ז נא ע"ב ד"ה מתני' מצא, וז"ל: "שאינה נקראת תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי הע"ז שלהן שהיא חפצה בכך", עי"ש] ופשוט הוא), א"כ מה בכך שאצל כמוש הוה העברת שער דרך עבודה, מאחר דאינו כן הכא. שנית, כל מה שהביא מרן שליט"א אינו ענין לתקרובת ע"ז, אלא לחייב העובד על שעבד דרך עבודתה ולא ע"י עבודה מד' עבודות פנים ר"ל זיבוח ניסוך קיטור והשתחויה, אבל אין בכולם מה שנוגע לאיסור תקרובת, דאין הצואה נאסרת אצל פעור מדין תקרובת וגם אבני מרקולים נאסרים מדין אחר לגמרי ולא מטעם תקרובת, כדאיתא בסוגיין, וגם העברת השער אינו ענין לתקרובת, שהרי עובדין לכמוש במה שמעבירים שער הגוף לכבודו, ולא שמענו מעולם שמקדישים השער לכבוד פסיליהם. וכן הוא להבדיל אצלנו בדין נזיר שמשחית את שערו כשמגלחו ("מה ראית להשחית את שערך זה הנאה" - נדרים ט ע"ב) אע"פ שעושה הכל לכבוד שמים ("העבודה שאגלחך לשמים" - שם), מ"מ אין בתגלחת שלו ענין להקדשת השער, אלא אדרבא גידול השער הוא המקדישו ("קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו" - במדבר ו, ה) והעברתו היא המשחיתו, ואין כלשון "העברת השער" משמעות לפעולה בגוף השער, אלא דוקא לפעולה בגוף האדם המתגלח שמעבירין ממנו שער, כי נושא פעולת ההעברה הוא האדם, ולא דברו כלל על פעולה הדומה לשחיטה הנעשה בשער, ואילו היה כן היו מונים העברת שער זה בין אלה שמסוג הד' עבודות מגדרי השחיטה, ולא בין אותם שחייבים עליהם מדין דרכו בכך, ועי' בספר החינוך מצוה

ו. [ז"ל: "שלא נעבד שום עבודה זרה בעולם בדברים שדרכה שעובדים אותה המאמינים בה, ואף על פי שאין עבודתה באחת מארבע עבודות שאמרנו למעלה, מכיון שעבדה במה שדרכה להעבד חייב, ואף על פי שעבודתה דרך בזיון, כגון הפוער לפעור וזורק אבן למרקולים ומעביר שערו לכמוש, שנאמר [שמות כ, ה] ולא תעבדם, כלומר במה שדרכן להעבד אי זו עבודה שתהיה"].

ז. [עבודה זרה מד ע"ב: "תניא, האומר בית זה לעבודת כוכבים, כוס זה לעבודת כוכבים, לא אמר כלום, שאין הקדש לעבודת כוכבים". וברש"י שם: "שאין הקדש לעבודת כוכבים - באמירה עד שיקריבנה לפניו בתקרובת"].

דברי הראשונים לכבוד מרן שליט"א שאילו היתה אצלם איזה כוונה בודאי היה הסתמא שלהם כפי דעת הכמרים ולא כפי דעת ההמון, שהם פועלים אצל הכמרים ועובדים בשבילם ומקבלים שכרם מהם, אבל האמת היא שאין להם שום כוונה, ולא גילו מעולם להרב א"ד שום ביטוי שיוכל לסמוך עליו להעיד על מה שבלבם, והרי אני מכירו שנים רבות לאיש אמת הנותן נפשו אך ורק בשביל האמת הטהורה, וברור שמה שאמר בשמם למרן פאר הדור שליט"א היה בדרך גוזמא, אחרת אין לי פירוש לדבריו. אבל מה שאמר שמבינים העם שעושים עבודה לשער שלהם בכדי להקדישו לע"ז - כוונה זו כל כך רחוקה ומזוהה מלהעמיסה בשכלם של פשוטי העם, וטרחתי מאד להבינה ולא נכנסה באוזני, ובפרט שהיא בהיפך ממה שמעידים אלף עדים, וד"ל. מיהו אין תמיהה עליו מזה כי כן דרך השומעים ממתרגמים וכ"ש ע"י בלילת תרגומי "בדיעבד" כהנ"ל.

והנה אנו משתדלים מאד בסידור הפגישה שהציע מרן שליט"א בין המומחים ובין הרב א"ד לפני בית דין, ואחר כך להעביר מסקנתם לעיני מרן שליט"א בדיוק כמו שצוה עלינו לעשות, וגם כן עובדים על עריכת המקורות והמסמכים המוכיחים על רוב ההיתר נגד מיעוט האיסור כמו שיעדנו למרן שליט"א, שעל זה הסכים כי כן היא הדרך הנכונה בע"ה.

עיני כל ישראל נשואות לכל דבור ודבור היוצא מפיו קדשו של מרן שליט"א ובטוחים אנו שאזנינו תשמענה דבר מלפנינו ומאחרינו לאמר זה הדרך לכו בה, אם תימינו ואם תשמאלו והיו עינינו רואות את מורינו בע"ה, לדעת מה יעשה ישראל וכל אחיהם על פיהם.

בכבוד רב והוקרה עצומה באימה ובהכנעה

ישראל בעלסקי

* * *

[הוספה:]

שהצליחו לברר אמיתת הענין כמו עיניהם, כי בקרו בהרבה בתי חרושת ומעבדות המכילות שער לפאות, ושם ראו מאות

באותו חפצא, ועל ידי פעולה זו נשתנה הבהמה להיות לתקרובת ונאסרה. אבל אצלנו הגילוח נעשה בגוף האדם כי עדיין אין כאן שער נפרד בעולם, והאדם לא נתהפך עי"ז להיות לתקרובת בשום פנים, ואחר הגילוח לא נעשה מעשה כל דהו בשער. א"כ, איפה היא התקרובת והאיסור?

רציתי להוסיף לתמוה בענין המגלחים והמקיפים, כי ראיתי בין דברי מרן עט"ר שליט"א וד"ל "והמגלחים אמרו וכו' מ"מ אמרו הלא גם הם מאלה וכו' ובכה"ג אומרים סתם מחשבת העובדים לע"ז" עכ"ל. וכנראה שבתוך דברי עדותו של הרב א"ד שמע מרן שליט"א איזה ציטוט ממה שאמרו המגלחים עצמם שיוכיח על כוונתם בזמן שעושים הגילוח, שהרי הזכיר מרן שליט"א פעמים מה שהמגלחים אמרו. והנה כשהיתה הפגישה בין הרב א"ד ובין ששים הרבנים מניו יורק ומשאר מקומות, שאלנו לו כמה פעמים אם שמע ישיר איזה ביטוי כלשהו מפי המגלחים, ודחקנו אותו על כך והוא לא ענה שום דבר, רק מה שאמר בשמם שעושים לקבל שכרם, וברור כחמה שאילו שמע מפיהם מה שאמר בשמם למרן שליט"א היה מגיד אותו לנו אז, כי לא לכבוד היתה לו השתיקה. וכמדומני שבמשך הפגישה אמר שספך אחד הביע שהוא עושה מלאכת הקודש או איזה ביטוי חלש הדומה לזה, וכמובן שאין במשמעות אלה כלום, אלא אצל מי ששומע בכל קול עלה נדף מה שרוצה לשמוע. אולם העד החרדי הבקי בלשונם, העיד שהספרים כולם לא הפסיקו מלפטפט מה שנוגע לדברי איחוד הפועלים שלהם ועניני פוליטיקא וצחוק וכיו"ב, ולא היה שם איזה רמז שמכוונים לאיזה דבר רציני בעולם או לשום עבודה, ואני כתבתי בתוך

נשים עובדות שעות ארוכות ללקט שער מתוך שער מאותם שנתקבלו על ידי מברשות מראשי העניות שברחבי מדינת הודו. וראו שכל השער ההולך אל תוצרות הפאות שבמדינת סין וקוריא הוא בדוקא ממקור זה ולא מהמקדשות שלהם. ואחרי שבקרו באחד עשרה בתי חרושת כאלו, שאלום המייצרים אם רוצים לראות עוד מזה, והשיבו ששוב אינם צריכים לזה, כי כבר השתכנעו שהשער הוא ממקור המתקבל לכשר.

והשתא הוכח מה שכבר קבענו מקודם, שאין רוב השער המגיע מהודו מקורו מהמקדשים שלהם, אלא משער העניות. וחל על זה הדין דכל דפריש מרובא פריש, וגם השער המגיע מהודו אין בו איסור ע"ז (מלבד מה שכבר

הסקנו, שגם השער המגיע מהמקדשים שלהם אין בו דין תקרובת ע"ז).

(שוב שמעתי שאחרי שהודיעו כל זה ל"חבורת האוסרים" הפיאות, הגיבו, שברור להם ויודעים וכו' שה"בתים" הללו, שכרו מאות שחקניות מקצועיות והציגו לפני המבקרים כעין מחזה כדי לרמותם ולהראות בעיניהם כאילו השער בא מהמברשות במקום שבא באמת מהמקדשות.

ואין לנו ללמוד מתשובת הבל זו, אלא זו בלבד שהמשיבים אין האמת לנגד עיניהם רק אל האיסור מגמתם - יהיה מה שיהיה. ושוב אין להתחשב בדעתם כלל, וכל העסק עמהם אינו אלא לשוא).

אייר תשס"ה]

י.ב.

דפוס תל אביב

דפוס תל אביב